

**Jaak Ulman, Jaan Jürine
Ants Põldoja, Maarja Värv**

Eesti tennis 100

**Best Press OÜ
Tallinna Raamatutrükikoda
Tallinn 2013**

Väljaandja: Donatas Narmont

Tekst: Jaak Ulman, Jaan Jürine, Ants Põldoja, Maarja Värv

Kaasaautorid: Heino Raivet (lk 557–565), Toomas Kuum (lk 566–569),
Aavi Dobrõš (lk 305–308), Indrek Schwede (lk 158–160).

Statistika: Jaak Ulman

Fotod: Lembit Peegel, Viktor Burkivski, Scampix, erakogud, internet.

Kujundus: Maia Vaab

Esikaane kujundus: Karin Eek

Keeletoimetus: Viime Laanpere

Reklaamitoimetus: Laura Rahe

Esikaanel: Kaia Kanepi

Trükk: Tallinna Raamatutrükikoda

Best Press OÜ 2013

Lugupeetud tennisehuvilised!

Eesti tennis tähistab 100 aasta juubelit. Juubeliaastal meie tenniseajalugu tutvustava raamatu väljaandmine on kahtlemata tänuväärne töö, mis talletab ka tulevastele põlvetele teadmisi oma eelkäijatest ala arendamisel.

Tennis on vaatamata tõusudele-möönadele olnud Eestis kogu aeg pildil. Ta on kuulunud Eestis populaarsemate spordialade hulka nii 80, 50 või 20 aastat tagasi kui ka tänapäeval. Raamatust saame lugeda Eesti tennis ajaloolistest hetkedest ja isikutest, tänu kellele on mäng läinud rahva südamesse.

Alustades juba 20. sajandi alguse teerajajaist ning jätkates Kristjan Lasna, Veera Nõmmiku, Evald Kree, Toomas Leiuse, Tiiu Parmase ning lõpuks praeguse põlvkonnaga eesotsas Kaia Kanepiga, on kõik teinud ära suure töö. Ei ole ju tänapäeva ilma minevikuta, iga eelmise põlvkonna saavutused on tekitanud uusi võite.

Lisaks kuulsusrikkale ajaloole on Eesti tennisel kahtlemata väga tähtis ka tulevik – kuidas meil õnnestub säilitada seda taset, mida meie nimekad eelkäijad ette mängisid. Tänapäeva noored tennisistid, kellele loodame, peaksid olema kursis ka Eesti tennis ajalooaga. Kui Kaia Kanepi või Jürgen Zopp on kindlasti neile eeskujud, siis ajalooraamatut lugedes võivad nad innustust saada ka neist aastakümnete tagustest tegijatest, kes raskemate tingimuste kiuste murdsid ennast tippu.

Tennisõõbrad ja ka muud spordi- või ajaloohuvilised on saanud väärt raamatu oma lauale ja riulisse. Soovin kõigile head lugemiselamust!

Enn Pant

Eesti Tennis Liidu president

Head lugejad!

Suur töö on valmis saanud. Hea tulemuse saamiseks, nagu spordis ikka, tuleb ühendada parimad jõud. Nii sünnib ka tulemus, mida hiljem nautida ja mille üle uhkust tunda. Selline oli ka meie plaan seda väärikat teost koostades.

Täna kõik autoreid, kaastöölisi ja koostööpartnereid, kes raamatu valmimisele omalt poolt kaasa aitasid. Eesti tennis ajaloolise ajalugu on talletatud ja kindlalt kõvade kaante vahel.

Meeleolukat ja põnevat reisi meie kuulsusrikka spordiala ajaloomaastikele!

Donatas Narmont

väljaandja

Eessõna

Et me just 2013. aastal tähistame Eesti tennise sajandat sünnipäeva ning anname välja juubeliraamatu, on mõnes mõttes kokkuleppeline. Eesti tennise algust võib dateerida erinevate sündmustega – esimene teadaolev võistlus Eesti pinnal (1895), esimese klubi loomine (1909) või ka hilisem aeg: Eesti meistrivõistluste algus (1920).

Kuid sellest, miks just 1913. aasta Kalevi turniir valiti sünnidaatumiks, tuleb veel edaspidi mitmes kohas juttu ning ärgem siinkohal valikut vaidlustagem. Loeti ju ka Eesti jalgpalli sünniks kahe meeskonna, Merkuuri ja Meteoori matši, samamoodi sümboolset sündmust.

Järgnev ajalooraamat on jagatud erinevateks perioodideks. Ning kuigi tegelased (tennisistid, treenerid ja muud tenniseinimesed) korduvad mitmes ajalõigus, tuleb jaotus kuidagimoodi ette võtta.

Kuigi ajalooperioodide ülevaade on jaotatud kümendite kaupa, olnuks ehk otstarbekam sündmuspõhine lähenemine. Kui 1940. aastal lõpeb periood tänu ajaloosündmusele (NSV Liidu okupatsioon) täpselt ümmarguse aastaga, siis näiteks tennise ülesehituse ja tõusu perioodi sümboolseks lõpuks saab pidada 1959. aastat, mil Eesti noortekoondis võitis NSV Liidu meistrivõistlused ja Toomas Leius Wimbledoni noorteturniiri.

Toomas Leius saabumas Tallinna Wimbledoniga noorteturniiri võitjana – sellest sündmusest sai alguse Eesti tennise parim periood.

Kuldaeg, milleks on nimetatud kuuekümnendaid, kestis sündmuspõhises mõttes 1959–1975. Tennis ei lõppenud 1960ndatega midagi – seis järgmise aastakümne algul oli paljutõotav, kuigi mõned märgid osutasid langusele. 1975. aasta NSV Liidu võistkondlik pronks pani kuldsele ajajärgule punkti.

Aastad 1976–1991 tähistasid Eesti tennis järkjärgulist hääbumist üleliidulisel areenil, ehkki perioodi lõpul tõusis uue tähena esile Andres Võsand. Kuid süstemaatilist edu polnud, ajajärgu lõpus hakkasid mõju avaldama ka majanduslikult segased ajad.

1991 on igas mõistes uue perioodi algus, sest sai ju Eesti iseseisvaks. Kasvuraskused kestsid kümmekond aastat, aga õnneks algas aastal 2001 uus ajajärk Kaia Kanepi võiduga Prantsusmaa lahtiste meistrivõistluste noorteturniiril. Kuigi raamatus alustatakse viimast osa millenniumi algusest, oleks 2001 juuni just õige tähis. Sealtmaalt hakkas Eesti tennis saama võite, millest 1990ndatel ei osatud unistadagi. Kohad maailma esisajas, pääs Föderatsiooni karikavõistluste Maailmaliigasse, WTA turniirivõidud, ATP Challengeri võit, lugematu arv ITF-i turniirivõite – need on tähised Eesti tennis viimasest 6-7 aastast.

Ajajärgude kõrval on raamatu struktuur üles ehitatud nii, et sündmuste vahele on pikitud isikulood, kus on püütud lühendatud kujul anda mängija (või treeneri) eluloo tähtsamad seigad lapsepõlvest karjäärijärgse ajani. Valik, kellest isikulugusid kirjutada, pole päris suvaline, ent kuhugi peab piiri tõmbama ning ärgu solvugu need, kes nimistust välja on jäänud. Eesti tennis vääriks ehk 100. sünnipäeval sadat isikulugu, kuid nii palju neid raamatus pole.

Aeg-ajalt on raamatusse lisatud ka veidi lõbusamaid seiku, kas juhtumeid, meenutusi või lihtsalt fakte, mis otseselt põhiteemaga ei haaku. Kuid loodame, et need pisilood teevad lugemise huvitavamaks.

Kindlasti tuleks rõhutada, et raamatu autorid on osaliselt kasutanud Guido Tafti kogutud materjale. Taft üritas tennis ajalooramatut välja anda juba nõukogude ajal, kuid erinevatel põhjustel see ei õnnestunud. Mitmed tema kogutud artiklid, võistluste ülevaated või faktid on leidnud selles raamatus kajastamist.

Hoiate käes teejuhti Eesti tennis sünnist tänapäevani. Vabandame juba ette, kui mõni fakt või sündmus on raamatust välja jäänud või mäletab mõni tennisist kirjeldatud sündmust või teise mängija tsiteeritud olukorda teisiti. Absoluutset tõde ei tasu otsida, sest lugejat ei tohi ainult faktide, numbrite ja nimedega koormata.

Kaia Kanepi võit Prantsusmaa lahtiste noorteturniiril sai uue ja eduka ajajärgu sümbolseks alguseks.

Kui vana see Eesti tennis lõpuks on?

Käesolev väljaanne annab ülevaate kodumaise tennise esimesest aastasajast. Järelikult oleks pealkirjas esitatud küsimus mõttetu – mis siin enam jahuda...

Õigupoolest oleks siiski. Sest tänavune juubeliaasta on pisut meelevaldselt paika saanud. Nimelt otsustasid 1963. aastal tollase tenniseföderatsiooni asjamehed, et ajaarvamine Eesti tennisest algab 1913. aastast, kui Tallinnas peeti maha esimene eestlaste turniir. Järelikult on sellest sündmusest sada aastat möödas.

Naljaga pooleks võiks ju vastu punnida. Äkki oli üks osalejaist pooleldi sakslane ja teine venelane? Ehk oli kolmas-neljaski poole või veerandi jagu võõramaalane. Võis vabalt olla, sest kui palju on meie hulgas tõupuhtaid eestlasi? Arvata, et ei ühtki, sest siinmail on sajandite jooksul rohkesti verd segatud.

Pealegi võiks ju isamaalasi raevu ajada, et esimene eestlaste turniir peeti tsaaririigis, mitte omaenese pühal pinnal. Pragmaatiliselt patriooti see ei ärrita: kui paljud tänase Eesti kossumeistri Kalev/Cramo põhitegijaist on eestlased...

Pidada Eesti tennist saja-aastaseks on kahe otsaga asi. Peale kõige muu kahtlanegi. Selleski raamatus, mida lugeja käes hoiab, on pilt Vabaduse väljaku veerel linnavalitsuse tellimisel rajatud tenniseväljakust. Pilt tehti 1903. aastal, väljak ise valmis arvatavasti 1901. Tõenäoliselt ei mänginud sellel väljakul ainult venelased ja sakslased, sekka võis trehvata ka mõni suguvend. Kas me oleks pidanud kodumaise tennise sajanda juubeli ära pidama juba 2001. aastal?

Varem veel! Ajaloo allikad kinnitavad, et mitmes Liivimaa kubermangu mõisas peeti *lawn* tennisest lugu juba üle-eelmise sajandi eelviimasel kümnendil. Paar-

kolm neist mõisatest paiknesid teadaolevalt Eestimaal. Eesti tennis võib olla vabalt oma 130 aastat vana. Keegi tähenärija tahaks ehk vastu vaielda: neil mõisaväljakutel mängisid omanikud ja nende külalised, teomeestel sinna asja polnud. Allüüri-vaim ajab vastu: mine tea!

Kas ei võinud olla äkki nii, et sakste tervisvetel olles – Karlsbadis või kusagil mujal – tuli toapoisil ja aidamehe pojal – Eesti soost poisid, muidugimõista – mõte võtta peremeeste reketid ja pall ning proovida oma osavust mõisa väljakul. Võis ju?

Seda uitmõtte korras, sest midagi tõestada Eesti tennise tegeliku vanuse kohta ei saa ajaloolased ega siinkirjutaja.

Mis sest vanusest urgitseda?

Nende kirjaridade tegelik mõte ongi kahtlus, kas üldse maksab Eesti tennise vanuses urgitseda. See tegevus ei tee mängu ajalugu uhkemaks, tänast taset paremaks, taevast sinisemaks ja muru rohelisemaks.

Kõikumalöövat eneseusaldust kohendaks ehk küll. Meil ju pidevalt see mure, kas meid kultuurrahvana ikka küllalt tõsiselt võetakse. Kas peame selle pärast muutsema? Oleme kogu maailmas tennist mängiva umbes 50 miljoni inimese seas nii või teisiti. Esimene tenniseklubi Eestimaal moodustati Hungerburgis (Narva-Jõesuu) 1909, impeeriumis endas 1888 Peterburi lähistel Lahtas. Ja maailmas 1874 Leamingtonis. Ehk peaksime selle üle nutma puhkema?

Mistarvis? Meie peamine hool Eesti tennise juubelipäeval ei peaks olema minevikus kaevamine. Mõned kõned juubeli tähistamisel on omal kohal.

Peamine, meil tuleks hoolt kanda, et Eesti tennis kestaks ja õitseks. Selle vaga soovi esmaseks eeltingimuseks saab olla võimalus mängida. Küsigem lõpetuseks, kas iga vähekindlustatud perest laps pääseb Eesti tennise sajandal juubeliaastal tennist mängima?

Vist mitte.

Tähenduslikust Kalevi 1913. aasta turniirist osavõtjad (vasakult teine Voldemar Selling, kolmas Otto Mämers, neljas Eduard Hiiop).

Tennisemängu sünnilugu

Tennisemängu pikki traditsioone seostatakse ikka tavaliselt Inglismaaga, aga tegelikult sai tennis alguse Prantsusmaalt juba ligikaudu 800 aastat tagasi ja nii kummaline kui see ka täna ei tundu... sealsetes kloostrites. Siis ei mängitud seda mängu küll veel reketiga, vaid palli löödi üle võrgu peopesaga, millele varsti tõmmati peale spetsiaalne nahast kinnas. Siis nimetati seda mängu nimega: *jeu de paume*. Peagi võeti kasutusele ka puidust, puulabidat meenutavad reketid (keeles-tikuga reketid ilmusid alles XV sajandil). Seda tennisela eelnenud mängu ei mänginud toona Prantsusmaal mitte ainult noored mungad, vaid ka vanemad piiskopid ja kardinalid. Mänguks kasutati kloostrite sisehoove, mis olid juba tol ajal kaetud kiviplaatidega. Niisiis olid esimesed tennisväljakud n-ö *hard* kattedega. Seega võime veelkord tõdeda, et iga uus asi on hästi unustatud vana. Või nagu väitis Georg Wilhelm Friedrich Hegel – inimkonna areng käib mööda spiraali, aja möödudes tullakse samasse punkti tagasi, ainult pisut kõrgemal tasemel. Tänapäevased kiire pörkega väljakud on sootuks täiuslikumad, ideaalselt siledad, kuid oma olemuselt on need kõva kattedega ja kiire pörkega nagu 800 aastat tagasi!?

XV sajandil väljus see mäng kloostritest ja muutus populaarseks ka Prantsuse kõrgseltskonnas. Kuningas Louis XI andis 1480. aastal välja isegi spetsiaalse käsulaua, mis pidi reguleerima tennisepallide tootmist: „pall peab olema täidetud korraliku naha ja villaga, selles ei tohi olla liiva, kriiti, lupja, saepuru, tuhka, tolmu ega mulda“. Mäng levis kiiresti ja sajandi lõpuks olla olnud Pariisis juba 250 (!?) tennisemänguks kohandatud *jeu de paume* väljakut, need kandsid nime: tripots-pallimaja. Isegi Suur Prantsuse revolutsioon olla saanud alguse ühest sellisest pallimajast

TENNISEMÄNGU SÜNNILUGU

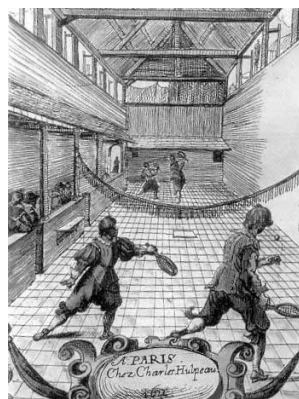
Versailles's. Esimesed tennisemängu reeglid anti välja 1590. aastal. Selle kohta, kuidas tennis oma nime sai, liigub ringi erinevaid versioone, kuid ühte loevad tänapäevased spetsialistid siiski enam tõenäoliseks. Ühes kardinal Richelieu'le pühendatud ladinakeelses luuletuses kirjeldab poet muu kõrval ka pallimängu, kus mängijad hõikavad mängu alustades ladinakeelseid sõnu *accipe* ja *exipe*. Prantslased tõlkisid need sõnad oma keelde sõnaga *tenez*. Teise versiooni järgi tulenevat termin „tennis“ prantsuskeelsest sõnast *dedans*, mis prantslastele tähendab pallimänge üldse. Tenniseterminoloogiast on teada teinegi huvitav ajalooline fakt. Paljudes keeltes, tihti ka eesti keeles, nimetatakse pallingut ehk palli mängu panemist serviks ehk *service*. *Service* tähendab inglastel ju teenindamist, kuidas seondub see siis tennisemänguga? Asi olnud aga nii, et pikka aega ei peetud pallingut üldse mänguelemendiks ja sellest saadud punkte isegi ei loetud. Kuna palling punkte ei andnud, siis ülikutest mängijad ei viitsinud sellele ka aega pühendada ja usaldasid selle elemendi soorituse sootuks oma teenritele. Prantsuse keeles on teenija aga *servant* ja teenindamine ehk *tenez*'i mängus siis palli mängu panemine *serviz*.

Aja möödudes mängu reegleid aina täiustati, nii et see muutus mängijale keeruliseks nii füüsilise soorituse kui ka mängu sisu mõistmise seisukohast ja eristus tunduvalt teistest toleaegsetest murumängudest. Seejärel nimetasid prantslased seda mängu kõrgelennuliselt: „*Roi des jeux, jeu des rois*“ ehk siis „Mängude kuningas, kuningate mäng“.

Inglismaale levis tennisemängu seeme alles 16. sajandil ja seda mängisid algul vaid kuninga perekonnaja õukonnaliikmed. On säilinud joonistus, millel lapseeas kuningat Charles IX on kujutatud reketiga. Täiskasvanuna olevat see kroonitud pea saavutanud isegi üpris hea mängija maine. Ka Inglismaal mängiti neil aastatel tennist vaid siseruumides ja kividega sillutatud sisehoovides. Põhjus oli selles, et tol ajal kasutati mänguks sellist palli, mis oli seest täidetud tekstiiliga, traadiga keraks vormitud ja pealt kaetud flanelliga. Selline pall pörkas küll hästi kivipõrandalt, kuid üldse mitte muru- või mullapinnalt.

Neil XVI sajandi aastatel tunti seda algelist tennisemängu juba ka Hispaanias, Itaalias, Hollandis, Belgias, Šveitsis, Austria-Ungaris ja ka Rootsis.

Tennisemäng aina arenes, kuid XVIII sajandi lõpus – XIX sajandi algul tenniseareng seiskus seoses Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdadega, aga reketeid

Tennisemäng Pariisis mitu sajandit tagasi.

TENNISEMÄNGU SÜNNILUGU

päriselt kolikambrisse siiski ei visatud. Uus tõus algas XIX sajandi keskel ja selle algatasid inglise üliõpilased. Inglismaal toimus 1859. aastal tennisematš mitme ülikooli võistkonna vahel. Peagi hakati looma ka tenniseklubisid ja seksioone kriketi- ja krocketiklubide juurde. Tennis oli muutumas massiliseks mänguks. 19. sajandi

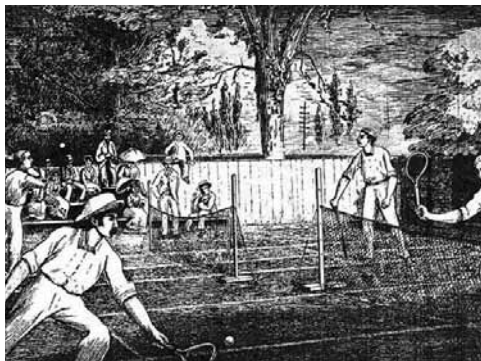
70ndatel toimus tennis revolutsiooniline muutus – kasutusele võeti kummipallid ja see uuendus võimaldas tennis mängida juba väljas, värskes õhus.

Major Walter Wingfieldi kehtestatud reeglid said tänapäevase tennisemängu aluseks.

Selleks ajaks oli tennis levinud ka Ameerika ja Austraalia mandrile. Ülemaailmseks sportmänguks tennis siis veel ei saanud, sest igal pool mängiti seda oma reeglite järgi. Isegi nimetus oli erinev – Inglismaal mängiti nn reaaltennist, Austraalias nn kuninglikku tennisit, Ameerikas nn väljakutennisit. Olukord muutus aastast 1873, kui Briti armee ohvitser Walter Wingfield patenteeris mängu nimetusega „Sfäristika ehk lawn-tennis“. Sellega ta patenteeris võrgu, võrgupostid, pallid, aga ka mängureeglid. Reeglites oli ka muruväljaku kirjeldus, sest Wingfieldi ajal mängiti Inglismaal tennisit juba eranditult murukatetel. Kuna esimesed muruväljakud ehitati kriketi- ja/või krocketiklubidesse, siis varsti tekkis nende mängijate ja tennisistide vahel siinseal ka nägelemist. Kuid lawn-tennis oli teistest traditsioonilistest

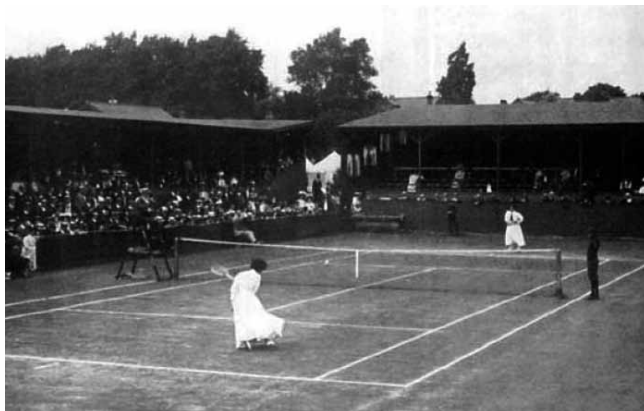
vabaõhu mängudest palju dünaamilisem, seda mängisid ka daamid ja seetõttu kogus ruttu populaarsust. 1877. aastal toimus Üleinglismaalise Krocketiklubi muruväljakutel Wimbledonis suur turniir, mis muutus kohe ka traditsiooniliseks. Ka nüüd, palju aastaid hiljem, on see turniir jäänud maailma kõige prestiižsemaks tenniseturniiriks. Siin-seal nimetatakse seda turniiri ka mitteametlikeks maailmameistrivõistlusteks (ametlikult tennis maailmameistrivõistlusi ei peeta). Selle esimese Wimbledonini turniiri süünd oli aga pooljuhuslik, nagu paljud suured algatused seenes maailmas. Nimelt All England Croquet Club Wimbledonis oli pidevalt parajas rahahädas. Just sel hetkel, 1877. aastal, ei olnud neil raha suure

Nii mängiti tennisit Torontos 1881. aastal.

TENNISEMÄNGU SÜNNILUGU

mururulli remondiks, mis on aga muruväljakute hooldamise põhiline atribuut. Nii otsustas klubi juhtkond korraldada kroketiplatsile märgitud tennisväljakul rahvusvahelise turniiri, sest tennis oli just uus, moodiminev mäng. Saadeti hulgalt kutseid üle maail-

Foto 1908. aasta Wimbledoni turniirilt.

ma ja üllatuslikult tulid peaaegu kõik kutsutud ka kohale. Veelgi rohkem kogunes aga pealtvaatajaid. Pealtvaatajaid oli terve meri ja klubi sai suure kasumi ning rull

Suzanne Lenglen oli üks esimesi, kes tegi naiste seltskondlikust tennisest üdini sportliku mängu.

samuti korda. Sellest sai alguse Wimbledoniga iga-aastane turniir ja klubi nimetati ümber: All England Croquet and Lawn-Tennis Club. See ajalooline mururull seisab aga nüüd aukohal Wimbledonis tennisestaadionil. Selle ajaloolise tenniseturniiri finaalis võitis inglase Spencer Gore teist inglasi William C. Marshalli. Esimene turniir naiste üksikmängus peeti Wimbledonis 1884. aastal. Wimbledonis eeskujul tekkisid ka teised Grand Slam turniirid. Nendega alustati järgmiselt: US Open 1881, Prantsusmaa lahtised 1891 ja Austraalia lahtised 1905.

Tennisemängu sünd Eestis

Eesti tenniseniinimetatud eelajaloolist perioodi – kui rangelt loeksime ajaloo alguseks 1913. aastat – iseloomustab suurel määral ala väljakujunemine spordiks.

Wimbledoni turniir peeti esimest korda juba 1877. aastal, see on üldse üks maailma vanimaid järjepidevaid rahvusvahelisi spordivõistlusi, ent tennis seisund seda harrastavate inimeste seas oli endiselt kui spordi ja seltskondliku meelelahutuse vahepealne.

Kõigepealt oli mänguriietus üle-eelmisel sajandivahetusel selline, et kiiret ja jõulist tennist tollelt ajalt oodata ei saanud. Ning kindlasti mängiti paljudes kohtades, eriti mõisates, tennist pigem niisama üle võrgu toksides, mitte punktide peale. Eriti naiste tennis oli tollal lihtsalt toksimine ning on ju teada, kuidas veel 1920ndatel Suzanne Lengleni lühike seelik ja naise kohta liiga jõuline mäng paha-meelt, ehkki samas ka imetlust esile kutsus.

Küllap olid aga teated maailmas toimuvatest tennisvõistlustest jõudnud juba ka Eestisse ning alljärgnevas ülevaates toodud perioodil laieneb võistlustennis kogu Eesti territooriumil. Spordiala traditsioonid hoidsid aga keskklassi, rääkimata vaesemast rahvast, tennisest eemale ning ka etniliste eestlaste pääs mängu juurde kulges aeglaselt.

Ühe ajaloolise sündmusena sellest perioodist oli kindlasti esimese tenniseklubi rajamine Hungerburgis (Narva-Jõesuu). Suuresti oli aga Hungerburgi puhul tegemist Peterburi elanike meelispuhkepaigaga, ning et tennist mängiti tollal vaid suvel, oli suvituskoha klubi rajamine peamiselt just idas asuva suurlinna venelaste huvi. Samas oli Hungerburgi mängijate seas ka eestlasi, kuid Eesti tennis ametlikuks sünniajaks 1909. aastat (klubi loomine) siiski ei kinnitatud.

Tallinna esimese tenniseklubi, Eestimaa Lawn-Tenniseklubi, asutajaiks olid peamiselt sakslased, seega ei kandnud tennis esialgu veel rahvusliku spordiala mõõdet. Selle töigi kaasa 1913. aasta Kalevi turniir, kus kõik osavõtjad olid eestlased, nende seas hilisem tennise eestvedaja Eduard Hiiop.

Pole muidugi kindel, kas ajalooürikutest on leitavad kõik Eestis tennisemängule viitavad andmed tollest ajast, kuid alljärgnevas ülevaates on peamine toodud.

Esimesed tenniselöögid Eestimaa mõisates

Täpsed andmed tennise sünnist Eestis kahjuks puuduvad, kuid teatud kirjanuduslike vihjete ja daatumite konstruktsiooni abil võib oletada, et esimesed väljakud Eestis ilmusid balti-saksa mõisnike mõisate ja rikkaste linnakodanike villade juurde kusagil XIX sajandi viimasel kümnendil. Näiteks ajalehe Säde 1956. aasta 7. novembri numbris meenutab 1887. aastal sündinud pensionär A. Tammik oma Virumaal möödunud lapsepõlve järgmiselt: „*Mind saadeti tööle mõisa juurviljaaeda. Mõni tund pärast töö algust jooksid iluaeda noored „vonnid“ tennist mängima. Noorte nali, osavad löögid reketiga, võlusid mind nii, et ma surusin oma näo vastu piirdevõrku ning unustasin töö ja argipäevaümbruse. Korraga käratas aednik: „Kas siin on su töö, sa päevavaras?“ Õhtul torgati mulle näppu 35 kopika asemel 25 kopikaline paberitükk, mille järgi hiljem töötasu maksti.*“ Samas loos väidab Tammik, et sealmail, Avandusel, algas töökohustus 8-aastaselt, seega võis see kirjeldatud juhtum aset leida kusagil aastatel 1895–1898. Kuna jutustuses märgitakse noorte „vonnide“ osavaid lööke ja ka väljakut ümbritsevat piirdevõrku, siis võib oletada, et väljak oli seal iluaias juba mõnda aega olnud.

Tol ajal kuulus Avanduse mõis, mis asub Virumaal Simunas, Bremenite suguvõsale. Viimane mõisa omanik oli Konstantin von Bremen. Mõisahärra venepärane eesnimi vihjab selle balti-saksa suguvõsa venestumisele ja sellistel perekondadel oli tavaliselt tihedam side Venemaaga,

Keila-Joa lossi muruväljak 20. sajandi algul. Võistlustennist säärasel platsil muidugi pidada ei saanud.

tihti Peterburiga. Seal aga olid esimesed tenniseväljakud valminud ingllastest äri-meeste juhendamisel juba XIX sajandi 80ndatel aastatel. Ju sealt see tennisepisik ka Avanduse mõisnikule edasi anti. Aga kes teab, võib olla ka esiisade maalt Sak-samaalt või otse Inglismaalt.

Teine mõis, kus samuti samal ajal tennist mängiti, asus Keila lähedal Kumnas. See mõis kuulus Meyendorffide suguvõsale. Selle, samuti venestunud balti-saksa perekonna eriskummalisest elukorraldusest kirjutab eredalt rootslane Carl Mothander oma memuaariraamatus „Parunid, eestlased ja enamlased“. Rootsi riigi alam Mothander oli abielus ühe balti-saksa parunessiga ning oli seetõttu Meyendorffide mõisas sage külaline. See perekond oli segu boheemlastest ja Vene riigi kõrgetest ametnikest ning sõjaväelastest. Muuseas, sellest suguvõsast tuli ka tuntud filmidii-va Irene von Meyendorff, kes 30ndatel Saksamaal laineid löi. Mõisa meesasukad käisid kodus ringi kirevates kasakapükstes ja säärsaabastes ning karmoška saatel käis pidev pidu, kuid samas mängiti ka tennist ja ilmselt päris tõsiselt. Selle kohta on vähemalt kaks tunnistust. Esiteks oli mõisa juurde loodud XX sajandi algus-aastatel Kumna Spordiring, mis Venemaa tennise aastaraamatu järgi kuulus isegi Ülevenemaalise Lawn-Tenniseklubide Liitu (ÜLTKL). Ringi juhina on märgitud keegi Aleksander Rajevski. Võib arvata, et ta oli kas mõisa valitseja või mingi muu asjapulks, kindel on aga see, et mängijana oli ta Venemaa edetabelites 1909–1910 aastatel kõrgetel kohtadel. Ja teine tunnistus – Kumna mõisast tuli Eesti esime-ne paarismängu meister Wilhelm von Meyendorff (1920 koos John Dollariga). Kahjuks ei ole üheski kirjalikus allikas märgitud, milliste katetega need esimesed väljakud mõisate iluaedades olid. Põhimõtteliselt võisid ju olla Inglismaa eeskujul ka muruväljakud – kuni võililled, mutid ja vesirotid neile ligi ei pääsenud. Iga-tahes kirjutab 1895 sündinud Annemarie von Knorring oma mälestusteraamatus „Parun Ernst Ungern-Sternberg ja Kärddla kalevivabrik“ järgmist: „*Suveõhtutel kogunesime meie – lapsed kirikuväljale (haljasala ümber Kärddla lutheri koguduse kiriku – autorite märkus), et mängida röövleid, reisimist, peitust või pallimänge. Täiskasvanud mängisid madalakspüगतud rohul tennist.*“ Kirjutisest ei selgu, kas seal oli ka tenniseväljak maha märgitud või löödi lihtsalt reketitega palli üle võrgu.

Esimesed tenniselöögid linnades

XIX sajandi viimase kümnendi keskel jõuab tennis ka linnadesse – Tallinna 1895. aastal, Narva-Jõesuu (tol ajal Hungerburg) aastatel 1896–1898, Pärnu 1897–1900. Kui teiste linnade kohta on vaid kaudseid tõendusmaterjale, siis Tallinna esimese väljaku avamise kohta avaldas Revalsche Zeitung oma 1895. aasta 12.

TENNISEMÄNGU SÜND EESTIS

juuni numbris järgmise kirjutise: „Eile, kell 5 pärast lõunat, toimus Kadriorus Bade-Salonis lawn-tennise väljaku avamine. Kuigi kaks härrat, kes olid end avapartiiiks üles andnud, ei saanud ilmuda, olid neli teist härrat kohe lahkelt nõus neid asendama. Nii ei jäänud kohale ilmunud pealtvaatajad süiski loodetud löbust ilma.

Mis puutub väljakusse, siis oli see mängu alguses kenasti sile, õige pea aga muutus auklikuks, mis jooksmist ja mängimist raskendas. See viga aga lubati tsemendiseguga, mis annab pinnasele vajaliku tugevuse, ära parandada. Loodame, et uus ettevõtmine, mida paljud lawn-tennise mängijad elavalt soovisid, leiab meie publiku hulgas vastukaja. Kui ka pisut tagasihoidlikud daamid reservist esile astuvad ja mängust osa võtavad, saab lawn-tennis sellega veel hulga veetlust juurde.“

Selle kirjatüki ridade vahelt võib välja lugeda, et 1895. aastaks oli Tallinnas ja selle ümbruses juba piisavalt palju meesmängijaid ja „reservis“ ka daame ja seda, et väljak oli ehitatud liiva baasil. Jääb küll selgusetuks, kuidas seda tsemendiseguga tugevamaks teha andis, arvatavasti ajas ajakirjanik savi ja tsemendi segi!? Täendusriikas on ka fakt, et Bade-Salon, mis peale suplemise organiseerimise tegeles ka

Eesti esimese tennisemeistri Ernst Turmanni memuaaridest selgub, et sajandivahetusel ja ka XX sajandi algul suhtuti naiste tennisesse veel kõhklevalt. Tihti võis kuulda sellist küsimust: „Kas teie tütar on juba kihlatud või mängib ikka veel tennis?“

Kadriorus asunud Supeluse salongi (Bade Salon) juurde rajatud tenniseväljakul tehti Tallinna esimesed tenniselöögid aastal 1895.

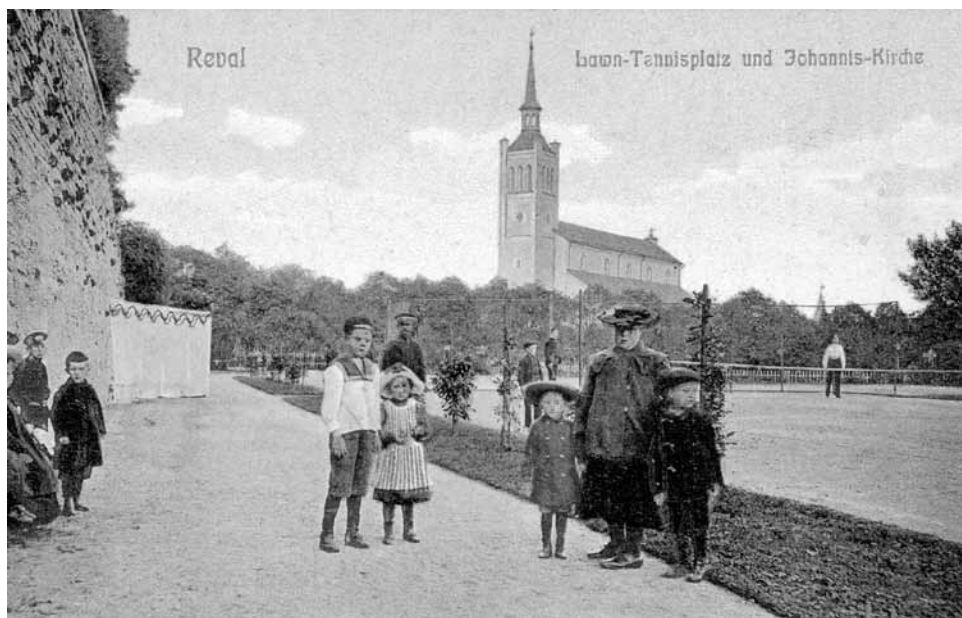
TENNISEMÄNGU SÜND EESTIS

kontsertide ja etenduste korraldamisega, julges ehitada oma maa-alale tenniseväljaku. Tollal polnud väljakute rajamine sugugi odav – järelikult loeti tennist sedavõrd levinuks, et ärimehed lootsid sportlikust mängust juba kasu lõigata. Hiljem ehitati sellele Kadrioru väljakule veel kaks lisaks ja nende väljakute baasil luuakse mõni aeg hiljem Tallinna esimene tenniseklubi Eestimaa Lawn-Tenniseklubi.

Järgmine väljak ehitati Kadrioru aastatel 1896–1898 velodroomi ringi sisse. See jalgratturite võiduajamise koht asus Kadrioru pargis tänase presidendilossi, Peetri maja ja Russalka vahelisel alal. Esimesed kaks väljakut kesklinna, Kaarli puiestee äärde, ehitas Tallinna Linnavalitsus aastatel 1901–1902.

Venemaa tennise 1909 aastaraamatust võib aga lugeda, et selleks aastaks oli Hungerburgi (tänapäevase Narva-Jõesuu) „datšade“ juures juba 10 väljakut. On vähe tõenäoline, et need kõik 2–3 aastaga valmis ehitati. Hungerburg oli sel ajal Peterburi aadelkonna ja ärimeeste lemmik puhkekoht. Piiteris valmisid esimesed väljakud aga juba 80ndate lõpus. Seega võib oletada, et esimesed väljakud võisid Narva-Jõesuus valmida vabalt kusagil aastatel 1893–1895.

Pärnu tennis sai alguse jalgrattaspordi harrastajate seast. Pärnu Jalgratturite Selts oli asutatud 1892. aastal ja neil oli Karlovski uulitsal (tänapäevase Rannahoone vastas, kus asub staadion) oma velodroom. Kirjas on, et mõned aastad hiljem ehitati velodroomi ringi sisse neli tenniseväljakut. Kuna tookordne velodroom ei ol-

Kaarli puiestee linnavalitsusele kuulunud väljakud asusid Harjuoru müüri ääres.

nud midagi muud kui kruusakattega tavaline ringtee, siis selle ehitamine vaevalt üle kahe-kolme aasta kestis. Kui nüüd siia lisada veel mõned aastad, siis võibki oletada, et Pärnu esimesed 4 väljakut valmisisid kusagil ajavahemikul 1896–1900. Igatahes 1912. aastal oli rattaseltsis juba sellisel hulgal tennisiste, et seltsi juurde loodi eraldi tenniseosakond.

Tartu linnas ehitati kaks esimest tenniseväljakut XIX sajandi viimastel aastatel üliõpilaskorporatsioonide Livonia, Neobaltia ja Fraternalitas Rigiennis eestvedamisel Vanemuise taha, tollaegse balti-saksa spordiseltsi Turnverein aeda. Teine väljak ehitati Toomemäele, vana anatoomikumi vastas asunud platsile. Praegu on seal haljasala, mille ääres seisab Faehlmanni büst-ausammas, kuid kunagise tenniseväljaku piirid on nüüdki täiesti aimatavad. Paar aastat hiljem ehtasid need korporatsioonid veel kaks väljakut Toomeorgu, kus ka nüüd Akadeemilise Spordiklubi väljakud asuvad. Korporatsioonide vaimust kinni pidades mängisid neil väljakutel eranditult ainult nende eespool nimetatud korporatsioonide liikmed. See tekitas teiste üliõpilaste ja linna noorte seas rahulolematust ning sellest kirjutas neil aastatel isegi kohalik ajaleht. Kui 1908. aastal loodi ülikooli juurde spordiselts Sport, siis seal harrastati kergejõustiku, võimlemise, ujumise, jalgrattasõidu ja jääpalli kõrval ka tennist. Nemad kasutasid tenniseväljakut, mis asus Põllumeeste Seltsi aias.

Eesti läänepoolseima piirkonna tennis sündis Kuressaares. Guido Tafti ajaloomärkmetest käib läbi, et esimene selle piirkonna tenniseväljak ehitati Kuressaare parki möödunud sajandi esimestel aastatel. Tema olevat Saaremaa muuseumis näinud sellekohast ürikut. Selle kohta tollaegsetest Saaremaa ajalehtedest mingit konkreetset kinnitust leida siiski ei õnnestunud. Sajandi alguses anti Kuressaares välja isegi kahte ajalehte Hääl ja Saarlane, mis olid loomulikult konkurendid ja mille toimetuste liikmed üksteist oma lehe veergudel pidevalt tõrvasid. 1909. aasta Hääl kirjutab intrigeeriva pealkirjaga artiklis „Lõbudest“: „... *rahva ainsateks kooskäimise kohtadeks, meelega lahtuse paikadeks olivad senini kirik kõrtsiga*“. Ja samas edasi: „*Ka meie väikene Saaremaa sammub sellel teel teiste järele kiirel käigul edasi. Vaevalt aasta jooksul on siin seltsisid pääle pooletosina ehk tärkanud. Nende kõikide ülesanne on haridust ja kõlblist lõbu pakkuda....*“ Edasi on seal juttu mitmesuguste kultuuriseltside loomisest. Otseselt tenniseseltsi või väljaku loomisest küll juttu ei tehta, kuid artikli üldine meelestus kinnitab, et üks osa tollaegsest seltskonnast (sel ajal populaarne sõna) võis juba tennist „lõbuna“ mängida küll. Seda lõbu loomulikult kauaks ei jätkunud, sest varsti algasid teadagi tormilised poliitilised sündmused. Väljak aga Kuressaares pidi siis juba olema, sest Kuressaare Muuseumis on ürik 1910. aastast, mis kinnitab, et Aleksei

TENNISEMÄNGU SÜND EESTIS

Gümnaasiumis on tennisel „jalad alla pandud“. Eestvedajana nimetatakse gümnaasiumi võimlemisõpetajat tšehhi meest nimega – Hloušek. Kuidas see pikkade tennisetraditsioonidega riigi alam üldse Saaremaale sattus, sellest ajalugu vaikib. Samas kirjutises antakse ka teada, et sel suvel andsid Kuressaare noortennisistidele kursusi Riias pärit vennad Bladdid ja toimusid noorte esivõistlused tennisel. Kogu tennisetegevus toimus ainsal linnavalitsusele kuulunud lossipargi väljakul.

Kuressaare pargiväljak, mis ehitati XX sajandi esimestel aastatel.

Narva linna ehtas esimese tennisväljaku 1911. aastal karskusselts Võitleja. See väljak aga aktiivset kasutamist ei leidnud ja rohtus õige pea. Küllap oli üks põhjus selles, et samas kõrval toimis siis juba aktiivselt Narva-Jõesuu tenniseklubi oma mitme väljakuga.

Hiiumaa tennisel ajalugu on põhjalikult uurinud Hiiumaa tenniseklubi juht ja treener Tiiu Masing. Huvitava kokkusattumusena on Tiiu oma ajaloo-otsingutes sattunud samanimelise Kärddla arsti Arthur Masingu tütre Annamarie von Knorringu (sünd 1895) memuaaridele „Parun Ernst Ungern-Sternberg ja Kärddla kalvivabrik“. Proua von Knorringu mälestused esimestest tenniselöökidest Kärddla kirikuväljal jäävad aastatesse 1900–1903. Otseseid vihjeid tennisväljaku olemasolust Kärddlas nendes memuaarides siiski ei tehta. Tõelise tennisemängu seemne tõid Hiiumaale arvatavasti siiski perekond Peltzer Narvast, kus tennisemängu juba 19. sajandi lõpuaastatel harrastati. Peltzeri perekonnale kuulusid enamusaktsiad Narva Linavabrikus, kus tegevdirektorina töötas ei keegi muu kui Narva prima-